

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО. ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВознавство

УДК 343.35:341.24

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2026.2/26>

Боровик А. В.

<https://orcid.org/0000-0003-1834-404X>

Науково-дослідний інститут публічного права

Мандзик П. І.

<https://orcid.org/0009-0000-3337-543X>

Академія адміністративно-правових наук

РОЛЬ І МІСЦЕ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ З ФІНАНСОВИМИ АКТИВАМИ

У статті проаналізовано значущість міжнародних стандартів у протидії кримінальним правопорушенням з фінансовими активами, яка в умовах глобалізації економічних процесів та їх транснаціонального характеру набуває особливої гостроти, зумовлюючи потребу в уніфікованих підходах, правовій узгодженості між державами і ефективних механізмах міжнародного співробітництва для нейтралізації загроз, що виходять за межі окремих юрисдикцій. Визначено, що злочинність з фінансовими активами, зокрема відмивання коштів, фінансування тероризму, корупція та торгівля незаконними товарами, активно використовує розбіжності і прогалини у правових системах різних держав. Розглянуто, що міжнародні стандарти слугують універсальними правовими та регуляторними основами для інтеграції в національні правові системи, забезпечуючи формування єдиного, узгодженого фронту протидії кримінальним правопорушенням з фінансовими активами на глобальному та національному рівнях.

Виконано дослідження впливу повномасштабної війни, розв'язаної росією проти України, на посилення та трансформацію характеру злочинності пов'язаної з фінансовими активами в країні. Зокрема, відзначено, що шахрайство стало домінуючим видом злочинних посягань, що відображає адаптацію злочинців до воєнних реалій та використання вразливості населення за таких умов. Визначено, що кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та хабарництво залишаються значною проблемою, створюючи серйозний виклик для довіри міжнародних партнерів. Підкреслено, що загальний рівень злочинності пов'язаної з фінансовими активами залишається значно вищим за довоєнний, що вказує на стійкість цієї загрози та нагальну необхідність постійного посилення зусиль з її протидії.

Здійснено аналіз нормативно-правової основи міжнародних стандартів, яка складається з актів, розроблених провідними міжнародними організаціями, та формує комплексний підхід до боротьби з такими явищами, як відмивання коштів, фінансування тероризму, корупція та інші фінансові кримінальні правопорушення. Визначено, що міжнародні стандарти, такі як конвенції та рекомендації міжнародних груп, діють як «дорожні карти» для держав, впливаючи на гармонізацію національних законодавств, оскільки вони зобов'язують країни криміналізувати певні діяння та запроваджувати схожі регуляторні заходи для фінансових і нефінансових установ. Також встановлено, що міжнародні стандарти виступають орієнтиром для реформ, оскільки відповідність їм є обов'язковою умовою для країн, що прагнуть інтегруватися у міжнародні спільноти, стимулюючи внутрішні законодавчі зміни. Підкреслено, що гармонізація національних законодавств відповідно до міжнародних стандартів є необхідною

передумовою для посилення міжнародного співробітництва та підвищення ефективності протидії кримінальним правопорушенням з фінансовими активами на глобальному рівні.

Охарактеризовано, що підвищення ефективності боротьби на глобальному рівні досягається шляхом уніфікації процедур та вимог, що спрощує і пришвидшує процеси надання правової допомоги у кримінальних справах, включаючи екстрадицію та обмін доказами. Підкреслено, що міжнародні стандарти є інтегруючим елементом глобальної архітектури протидії кримінальним правопорушенням з фінансовими активами, уніфікуючи національні підходи та забезпечуючи необхідну координацію і взаємодію між державами для ефективного реагування на динамічні виклики у цій сфері, а їх системна інтеграція у національне законодавство зміцнює інституційну спроможність держави, сприяє зміцненню довіри з боку міжнародних партнерів і формує правове середовище, здатне ефективно протистояти викликам фінансового характеру.

Ключові слова: міжнародні стандарти, злочинність з фінансовими активами, протидія, гармонізація законодавства, міжнародне співробітництво.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації економічних відносин та транснаціоналізації сучасної злочинності, пов'язаної з фінансовими активами, проблема забезпечення ефективних механізмів протидії набуває особливої актуальності. Ключовим інструментом у цьому процесі виступає система міжнародних стандартів, спрямована на гармонізацію національних правових систем і підвищення результативності боротьби з економічною злочинністю на глобальному рівні.

У зв'язку з цим систематичне дослідження та критичний аналіз міжнародних стандартів мають важливе значення для формування адекватних і дієвих національних стратегій запобігання зазначеним правопорушенням. Зокрема, фінансові кримінальні діяння, такі як відмивання доходів, фінансування тероризму, корупційні злочини, а також незаконна торгівля наркотичними засобами та зброєю, активно використовують відмінності та прогалини у правових системах окремих держав з метою досягнення злочинних намірів.

Відсутність уніфікованих правових дефініцій, різноманітність підходів до криміналізації таких діянь та недостатність механізмів міжнародного правового співробітництва створюють сприятливе середовище для функціонування злочинних угруповань у сфері фінансової злочинності. У цьому контексті міжнародні стандарти виступають універсальними правовими та регуляторними орієнтирами, що забезпечують інтеграцію у національні правові системи, сприяючи формуванню узгодженого та ефективного міжнародного механізму протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із фінансовими активами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення наукових джерел свідчить, що досить предметно та цілеспрямовано розробкою питань, пов'язаних з протидією кримінальним правопорушенням з фінансовими активами, займалися

такі вчені, як: В. С. Батиргарєєва, І. Г. Богатирьов, Б. М. Головкін, О. Г. Колб, В. Я. Конопельський, В. В. Шаблистий, О. О. Шкута та ін.

Поряд з тим, роль і місце міжнародних стандартів у сфері протидії кримінальним правопорушенням з фінансовими активами залишились поза їх увагою, що, у свою чергу, стало вирішальною обставиною відносно вибору предмета цієї наукової статті.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні ролі і місця міжнародних стандартів у сфері протидії кримінальним правопорушенням з фінансовими активами.

Виклад основного матеріалу. Повномасштабна збройна агресія РФ проти України істотно посилила та трансформувала характер злочинності, пов'язаної з фінансовими активами, створивши безпрецедентні виклики для забезпечення економічної безпеки держави. У сучасних умовах воєнного стану, коли ефективність державного контролю об'єктивно знижується, спостерігається зростання обсягів незаконних фінансових потоків, активізація корупційних практик і розширення тіньового сектору економіки.

У чинному Кримінальному кодексі України (далі – КК України) відсутній окремий розділ, присвячений фінансовим кримінальним правопорушенням, оскільки цей термін має переважно доктринальний характер. Він охоплює комплекс кримінально каранних діянь, розміщених у різних розділах Особливої частини КК України, які посягають на фінансові відносини та економічну безпеку держави. До таких належать, зокрема, стаття 190 «Шахрайство» та стаття 191 «Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем» (Розділ VI «Кримінальні правопорушення проти власності»), а також статті 364 «Зловживання владою або службовим становищем», 368 «При-

йняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (хабарництво)», 368-5 «Незаконне збагачення» та 369 «Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі» (Розділ XVII «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг»). Крім того, до фінансових кримінальних правопорушень можна віднести діяння, передбачені у Розділі VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності» [1] та інших положеннях КК України.

В умовах повномасштабного збройного вторгнення Російської Федерації відбулася суттєва трансформація структури економічної злочинності в Україні. Зокрема, шахрайство (ст. 190 КК України) набуло статусу домінуючого виду кримінальних посягань, що свідчить про адаптацію злочинців до воєнних реалій, використання соціально-економічної вразливості населення та експлуатацію «воєнної» тематики у злочинних схемах [4].

Після початкового зниження кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень у 2022 році, що було зумовлено загальною дезорганізацією державних інститутів і суспільства на початковому етапі війни, у 2023 році спостерігається різке зростання рівня злочинності, пов'язаної з фінансовими активами. Особливої актуальності набувають кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та корупційні діяння (статті 364, 368 КК України), відновлення і збільшення кількості яких у 2023–2024 роках становить серйозний виклик для забезпечення довіри міжнародних партнерів і раціонального використання фінансових ресурсів, спрямованих на післявоєнне відновлення держави.

Загальний рівень злочинності, пов'язаної з фінансовими активами, залишається суттєво вищим за довоєнні показники, що свідчить про сталість цієї криміногенної загрози та актуалізує потребу у постійному вдосконаленні механізмів її протидії. У цьому контексті впровадження та посилення міжнародних стандартів боротьби з економічною злочинністю має визначальне значення для України. Такі стандарти не лише сприяють гармонізації національного законодавства з найкращими світовими практиками, але й забезпечують підвищення ефективності протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із фінансовими активами, як на національному, так і на глобальному рівнях.

Нормативно-правова основа міжнародних стандартів у сфері протидії кримінальним пра-

вопорушенням, пов'язаним із фінансовими активами, формується системою міжнародних нормативно-правових актів, розроблених провідними міжнародними організаціями. Ці акти закладають комплексний концептуальний і практичний підхід до боротьби з такими проявами, як відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму, корупція, шахрайство та інші фінансові кримінальні правопорушення.

До ключових міжнародних нормативно-правових документів, що визначають стандарти у сфері протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із фінансовими активами, належать:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (Палермо, 2000 р.) – встановлює універсальні правові рамки для запобігання та боротьби з організованою злочинністю, включаючи злочини, пов'язані з відмиванням доходів, корупцією та фінансуванням незаконної діяльності. Конвенція визначає механізми міжнародного співробітництва, зокрема екстрадицію, взаємну правову допомогу та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом.

2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (Мерида, 2003 р.) – є першим універсальним міжнародним договором, спрямованим виключно на боротьбу з корупцією. Документ охоплює питання запобігання корупції, криміналізації основних корупційних діянь, міжнародної співпраці та повернення активів, що мають незаконне походження.

3. Конвенція Ради Європи про відмивання, виявлення, вилучення та конфіскацію доходів від злочинної діяльності та про фінансування тероризму (Варшавська конвенція, 2005 р.) – конкретизує міжнародно-правові стандарти у сфері боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму, запроваджуючи розширені механізми фінансового моніторингу та взаємодії між компетентними органами держав-учасниць.

Сорок Рекомендацій FATF (Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей) – становлять основний міжнародний стандарт протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення. Ці рекомендації формують основу для створення національних систем фінансового моніторингу та контролю за рухом фінансових активів, забезпечуючи уніфікацію підходів до регулювання фінансового сектору [7, с. 134].

4. Директиви Європейського Союзу щодо запобігання використанню фінансової системи для

відмивання коштів або фінансування тероризму (зокрема, Четверта, П'ята та Шоста директиви ЄС про боротьбу з відмиванням коштів – AMLD IV, V, VI) – деталізують зобов'язання фінансових установ і держав-членів ЄС щодо впровадження превентивних заходів, ідентифікації клієнтів, звітності про підозрілі операції та посилення міжнародної співпраці [2].

5. Базельські принципи ефективного банківського нагляду (Базельський комітет з банківського нагляду) – встановлюють стандарти належного управління ризиками, пов'язаними з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, а також визначають рекомендації щодо підвищення прозорості та стабільності банківської системи.

Рекомендації Егмонтської групи підрозділів фінансової розвідки – спрямовані на зміцнення міжнародної взаємодії між підрозділами фінансової розвідки (ПФР), обмін фінансовою інформацією та розроблення спільних механізмів протидії фінансовим злочинам.

У сукупності зазначені документи формують інтегровану міжнародну систему стандартів у сфері запобігання та протидії злочинам, пов'язаним із фінансовими активами. Їх практична реалізація забезпечує узгодженість правових підходів, ефективну взаємодію між державами та підвищення рівня прозорості глобальної фінансової системи.

Нормативно-правова основа міжнародних стандартів у сфері протидії кримінальним правопорушенням з фінансовими активами є ключовим в сфері гармонізації національних законодавств та підвищення ефективності боротьби з економічною злочинністю на глобальному рівні [7, с. 134].

Зокрема, міжнародні стандарти, такі як Конвенції ООН, Рекомендації FATF та акти Ради Європи, виконують роль своєрідних «дорожніх карт» для держав, впливаючи на процес гармонізації національних законодавств у сфері протидії злочинам, пов'язаним із фінансовими активами. Їхня регуляторна сила полягає у встановленні єдиних підходів до криміналізації, запобігання та контролю за фінансовими правопорушеннями на глобальному рівні [3].

По-перше, міжнародно-правові норми зобов'язують держави-учасниці криміналізувати певні діяння (зокрема, відмивання коштів, фінансування тероризму, корупційні злочини, хабарництво) та уніфіковано визначати їх правову природу у національних законодавствах. Це сприяє усуненню правових прогалів, які злочинці можуть

використовувати, переміщуючи свою діяльність між юрисдикціями різних країн.

По-друге, міжнародні стандарти встановлюють вимоги до запровадження у державах схожих регуляторних механізмів контролю за діяльністю фінансових та нефінансових установ. До таких механізмів належать: проведення належної перевірки клієнтів (Customer Due Diligence), виявлення та моніторинг підозрілих фінансових операцій, а також обов'язкове звітування перед підрозділами фінансової розвідки.

По-третє, міжнародні стандарти виступають інституційним орієнтиром для реформування національного законодавства, особливо для держав, що прагнуть до європейської або глобальної інтеграції. Для України, яка перебуває на шляху до членства в Європейському Союзі, відповідність цим стандартам є не лише формальною вимогою, а й чинником, що стимулює внутрішні законодавчі реформи у сфері фінансової безпеки та протидії економічній злочинності.

Показовим прикладом ефективною міжнародної регламентації є Рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) «Міжнародні стандарти щодо боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення» (2012 р.). Цей документ є еталонним зразком міжнародного стандарту у сфері боротьби з економічною злочинністю, оскільки створює єдине правове поле для держав, визначаючи вичерпну та послідовну систему заходів, що мають бути імplementовані на національному рівні з метою запобігання відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення [6, с. 8].

Таким чином, міжнародні стандарти сприяють мінімізації явища так званого «правового арбітражу», коли одні й ті самі дії можуть кваліфікуватися як тяжкі кримінальні правопорушення в одній державі, але залишатися менш санкціонованими або навіть легальними в іншій. Це, у свою чергу, підвищує узгодженість глобальної правової системи та зміцнює ефективність міжнародної співпраці у протидії злочинності, пов'язаній із фінансовими активами.

Міжнародні стандарти у сфері протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із фінансовими активами, відіграють ключову роль у формуванні глобальної системи фінансової безпеки та зміцненні правових механізмів боротьби з економічною злочинністю. Вони забезпечують уніфікацію підходів до криміналізації проти-

правних діянь, створюють спільне правове поле для міжнародного співробітництва та сприяють підвищенню ефективності національних систем фінансового моніторингу.

Для України дотримання міжнародних стандартів має стратегічне значення, оскільки є необхідною умовою для інтеграції у європейський та світовий правовий простір, посилення інституційної спроможності держави у сфері фінансового контролю та протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму й корупції. Імплементация таких стандартів, як Рекомендації FATF, Конвенції ООН та акти Ради Європи, забезпечує гармонізацію національного законодавства з найкращими світовими практиками, сприяє прозорості фінансових операцій, підвищує довіру міжнародних партнерів і донорів.

У контексті післявоєнного відновлення економіки України впровадження міжнародних стандартів виступає не лише правовою, але й економічною необхідністю, оскільки створює передумови для запобігання корупційним ризикам, ефективного використання фінансової допомоги та забезпечення стабільності фінансової системи. Таким чином, міжнародні стандарти стають фундаментом для формування комплексної, стійкої та прозорої системи протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із фінансовими активами, що відповідає сучасним викликам глобалізованого світу.

Висновки. Міжнародні стандарти у сфері протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із фінансовими активами, формують єдину правову основу для боротьби з економічною злочинністю на глобальному рівні. Вони забезпечують уніфікацію підходів до криміналі-

зації відмивання коштів, фінансування тероризму, корупції та інших фінансових правопорушень, створюючи основу для ефективного міжнародного співробітництва та обміну інформацією.

Для України дотримання міжнародних стандартів є стратегічно важливим чинником, оскільки сприяє:

- гармонізації національного законодавства з міжнародними нормами;
- посиленню інституційної спроможності органів державної влади у сфері фінансового моніторингу;
- підвищенню прозорості та контролю за бюджетними та державними фінансовими ресурсами;
- зміцненню довіри міжнародних партнерів і донорів.

Імплементация таких стандартів, як Рекомендації FATF, Конвенції ООН та акти Ради Європи, дозволяє створити універсальні регуляторні рамки, які мінімізують ризики «правового арбітражу» та забезпечують ефективне реагування на транснаціональні загрози [5].

У контексті післявоєнного відновлення України застосування міжнародних стандартів виступає не лише юридичною, але й економічною необхідністю, оскільки сприяє запобіганню корупційним ризикам, ефективному використанню міжнародної допомоги та стабілізації фінансової системи.

Таким чином, міжнародні стандарти є ключовим інструментом для формування комплексної, прозорої та стійкої системи протидії кримінальним правопорушенням з фінансовими активами, що відповідає сучасним викликам глобалізованого світу та забезпечує інтеграцію України у міжнародний економічний і правовий простір.

Список літератури:

1. Larysa Arkusha, Maksym KORNIIENKO, Anastasiia BERENDIEIEVA. CRIMINAL ACTIVITY IN UKRAINE IN THE LIGHT OF CURRENT CONDITIONS. *Amazonia Investiga*. Vol. 8 Núm. 24: 386–391/ diciembre 2019. p. 386–391. (Web of science 2019)
2. Leheza Y., Len V., Shkuta O., Titarenko O., Cherniak N. Foreign experience and international legal standards for the application of artificial intelligence in criminal proceedings. *Revista De La Universidad Del Zulia*, 2022. 13(36), 276–287. DOI: <http://dx.doi.org/10.46925//rdluz.36.18>
3. Lutsiuk K., Dolhov A., Svyarenko Y., Shkuta O., Konopelskyi V. International experience of correction and resocialization of prisoners sentenced to imprisonment. *Revista Cuestiones Políticas*. 2022. Vol. 40 № 75. P. 79–88.
4. Halunko Vira, Shkuta Oleh, Predmestnikov Oleh, Petrenko Nataliia, Holenko Nina. International experience in assessing the effectiveness of law enforcement agencies in crime prevention. *Cuestiones Políticas*. Vol. 39 № 68 (enero-junio 2021). 2021. P. 343–355. URL: <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/35419/37520>
5. Oleh Shkuta, Maksym Korniienko, Mykola Yankovyi. Foreign experience of preventing military and economic crimes. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 8 № 4. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», (2022). P. 185–190 (Web of science 2022)

6. Oleh Shkuta, Marat Koval, Oleh Koropatov. State, structure and dynamics of crime in the penitentiary sphere of Ukraine (Стан, структура та динаміка злочинності в пенітенціарній сфері України). *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 10 № 3. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», (2024). P. 380–384 URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/2519>

7. Боровик В.А. Щодо переліку міжнародних нормативно-правових документів, що визначають стандарти у сфері протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із фінансовими активами. *Реформування правоохоронних органів в Україні: актуальні питання та перспективи*: Міжнародна науково-практична конференція. Науково-дослідний інститут публічного права, 5 лютого 2026 р. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2026. 136 с. С. 33–35. DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-589-4-9>

Borovyk A. V., Mandzyk P. I. INTERNATIONAL STANDARDS IN THE FIELD OF COMBATING ECONOMIC CRIME

The article analyzes the importance of international standards in combating economic crime, which in the context of globalization of economic processes and their transnational nature becomes particularly severity, necessitating the need for unified approaches, legal consistency between states and effective mechanisms of international cooperation. It is determined that economic crime, including money laundering, terrorism, corruption and trade in illegal goods, actively uses differences and gaps in the legal systems of different states. It is considered that international standards serve as universal legal and regulatory bases for integration into national legal systems, ensuring the formation of a single, agreed front of counteraction to economic crimes at global and national levels.

The study of the impact of a full -scale war, resolved by Russia against Ukraine, on the strengthening and transformation of the nature of economic crime in the country has been completed. In particular, it was noted that fraud has become a dominant type of criminal encroachment, reflecting the adaptation of criminals to military realities and the use of vulnerability of the population under such conditions. It is determined that crimes in the field of official activity and bribery remain a significant problem, creating a serious challenge to trust international partners. It is emphasized that the overall level of economic crime remains much higher than the pre -war, indicating the stability of this threat and the urgent need to constantly strengthen efforts to counter it.

The legal framework of international standards, which consists of acts developed by leading international organizations, is analyzed and forms a comprehensive approach to combating phenomena such as money laundering, terrorism financing, corruption and other economic crimes. It is determined that international standards, such as conventions and recommendations of international groups, operate as «road maps» for states, influencing the harmonization of national legislation, since they oblige countries to criminalize certain actions and to introduce similar regulatory measures for financial and non -financial institutions. It is also established that international standards are a benchmark for reforms, since compliance with them is a prerequisite for countries seeking to integrate into international communities, stimulating domestic legislative changes. It is emphasized that the harmonization of national legislation in accordance with international standards is a prerequisite for strengthening international cooperation and improving the efficiency of combating economic crime at global level.

It is described that increasing the effectiveness of the fight at the global level is achieved by unifying procedures and requirements that simplifies and accelerates the processes of legal assistance in criminal cases, including extradition and exchange of evidence. Emphasized that international standards are an integrating element of global architecture of combating economic crime, unifying national approaches and providing the necessary coordination and interaction between states for effective response to dynamic challenges in this area, and their systematic integration in national law enhances the state legislation. an environment that can effectively resist economic challenges.

Keywords: international standards, economic crime, counteraction, harmonization of legislation, international cooperation.

Дата першого надходження статті до видання: 18.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 11.05.2026